

Sprawozdanie z olsztyńskiej części Światowego Kongresu Kopernikańskiego 21–24 czerwca 2023 r.

Rok 2023 minął pod znakiem obchodów związanych z 550. rocznicą Urodzin Mikołaja Kopernika. W celu uczczenia pamięci astronoma podjęto inicjatywę zorganizowania Światowego Kongresu Kopernikańskiego. Wydarzenie stanowiło doskonałą okazję do podsumowania stanu badań nad życiem i działalnością wybitnego uczonego oraz przypomnienia jego wpływu na rozwój nauki, kultury i sztuki. Światowy Kongres Kopernikański został zaplanowany przez polskie ośrodki naukowe i akademickie: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie oraz Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk. Kongresowi nadano formułę kroczącą, dlatego obrady odbywały się kolejno w Krakowie, Olsztynie i Toruniu, czyli w miastach, w których tradycje kopernikańskie są bogate i wciąż żywe.

Olsztyńska część Światowego Kongresu Kopernikańskiego odbyła się 21–24 czerwca 2023 r. w Centrum Konferencyjno-Szkoleniowym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W obradach wzięło udział 58 prelegentów, w tym trzech gości zagranicznych. Uczestnicy reprezentowali następujące instytucje i ośrodki badawcze: Instytut Historii Nauki PAN, Komisję Historii Nauki PAU (Warszawa–Kraków), Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet Warszawski,

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Gdański, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Politechnikę Warszawską, Uniwersytet SWPS w Warszawie, Wyższą Szkołę Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie, Archiwum Państwowe w Toruniu, Archiwum Główne Akt Dawnych, Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku, Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Warmii i Mazur – Lidzbark Warmiński, Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu, Instytut Północny w Olsztynie, INAF Osservatorio Astronomico di Roma, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Ljubljana, Olsztyńskie Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Olsztynie.

W inauguracji olsztyńskiej części Światowego Kongresu Kopernikańskiego wzięli udział rektorzy Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, przedstawiciel Instytutu Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk, reprezentanci władz samorządowych województwa warmińsko-mazurskiego, zaproszeni goście występujący z ramienia lokalnych instytucji oświatowych i kulturalnych oraz pocztów sztandarowych szkół im. Mikołaja Kopernika z województwa warmińsko-mazurskiego.

Po oficjalnych przemówieniach nadszedł czas na rozstrzygnięcie międzynarodowego konkursu na plakat o temacie przewodnim 550. urodziny Mikołaja Kopernika. Wśród zwycięzców znaleźli się: Natalia Brodacka (Polska) – Grand Prix, Manuel Dal Pan (Włochy) – I nagroda, Daeun Lee (Korea Południowa) – II nagroda, Guoping Jiang (Chiny) – III nagroda, Sandra Francuzik (Polska) – wyróżnienie. Plakaty zakwalifikowane do finału stworzyły wystawę, którą można było podziwiać w Centrum Szkoleniowo-Konferencyjnym UWM w Olsztynie.

Następnie gość specjalny, prof. Karl Galle (Waszyngton, USA), wygłosił prelekcję pt. „An astronomer and his castles: The scientist as public servant in Copernicus’s era and our own”, inaugurującą olsztyńską część Światowego Kongresu Kopernikańskiego. Amerykański kopernikolog wręczył rek-

torowi Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie nasiona jaworu, które towarzyszyły na Księżycu astronautcie misji Apollo 14 Stuartowi Rossie.

Wieczór zwieńczył koncert pt. *Kanonik warmiński* z udziałem Adama Ferencego w roli narratora, Ewy Alchimowicz-Wójcik w roli solistki przy akompaniamencie Duetu Absolutes Maria Wilgos i Klaudyna Żołnierek (lutnia), prof. Leszka Szarzyńskiego (flet), Lucyny Żołnierek (fortepian), Pawła Panasiuka (wiolonczela).

Drugi dzień olsztyńskiej części Światowego Kongresu Kopernikańskiego przebiegł pod znakiem obrad, które odbywały się w czterech sekcjach: I sekcji biograficznej – „Młodość i edukacja Mikołaja Kopernika”, II sekcji biograficznej – „Mikołaj Kopernik – życie i działalność”, sekcji muzealno-konserwatorskiej, sekcji doktoranckiej (posterowej).

Sekcję biograficzną „Młodość i edukacja Mikołaja Kopernika” przeprowadzono w formie sesji plenarnej, podczas której przybliżono problematykę środowiska społecznego, pochodzenia i edukacji Mikołaja Kopernika. Zwrócono także uwagę na kontrowersje wokół stopni naukowych astronoma. W dyskusji wzięli udział: prof. dr hab. Krzysztof Mikulski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), prof. dr hab. Stanisław Sroka (Uniwersytet Jagielloński), prof. dr hab. Marian Chachaj (Lublin). Funkcję moderatora pełnił prof. dr hab. Mirosław Bochenek (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). W ramach sekcji biograficznej „Mikołaj Kopernik – życie i działalność” przewidziano panele tematyczne: „Kopernik na Warmii. Życie i działalność publiczna”, „Mikołaj Kopernik jako archiwista, sekretarz i zarządca dóbr”, „Odkrycie grobu Mikołaja Kopernika – fakt medialny czy fakt naukowy?”, „Different faces of Nicolaus Copernicus (On the creation)”.

Referat otwierający obrady w pierwszym panelu wygłoszony przez prof. dr. hab. Kazimierza Łataka (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) traktował o losach Mikołaja Kopernika w Krakowie z uwzględnieniem wpływów humanizmu wczesnorenesansowego. Doktor Jerzy Sikorski (Olsztyn) przedstawił przebieg prac Kopernika nad dziełem jego życia *De revolutionibus orbium coelestium*. Następnie ks. dr Tomasz Garwoliński (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) omówił doniesienia na temat badań zapisków w drukach Biblioteki „Hosianum”

w Olsztynie. Wystąpienie dr. Jerzego Kiełbika (Instytut Północny w Olsztynie) przybliżyło uczestnikom Olsztyn w czasach Mikołaja Kopernika. Doktor hab. Marek Radoch (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) scharakteryzował z kolei potrawy spożywane w czasach Kopernika w świetle królewieckiej książki kucharskiej. Doktor hab. Sylwia Konarska-Zimnicka, prof. UJK (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), pochyliła się nad interesującym tematem astrologii w kontekście działalności Mikołaja Kopernika. Panel zamknęło przemówienie dr hab. Krystyny Szełągowskiej, prof. UwB, traktujące o XVI-wiecznym instytucie naukowym Uranienborg stworzonym przez duńskiego astronoma Tychona de Brahe. Rolę moderatorów w omawianym panelu odgrywali prof. dr hab. Marian Chachaj (Lublin) oraz prof. dr hab. Stanisław Achremczyk (Olsztyn).

Panel „Mikołaj Kopernik jako archiwista, sekretarz i zarządca dóbr” rozpoczął się od referatu dr. hab. Waldemara Chorążyczewskiego, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), opisującego biurokratyczne zajęcia Mikołaja Kopernika. Następnie dr Mateusz Superczyński (Archiwum Państwowe w Toruniu) omówił kopernikana w archiwach państwowych. Doktor hab. Janusz Grabowski, prof. AGAD (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie), przedstawił doniesienia o najnowszych badaniach w Polsce dotyczących dyplomatyki z okresu życia i działalności Mikołaja Kopernika. Doktor hab. Krzysztof Syta, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), pochylił się nad rolą i znaczeniem dokumentacji w administrowaniu dobrami ziemskimi w okresie staropolskim. Wystąpienie dr Anny Żeglińskiej (Uniwersytet Gdański) odnosiło się do akt prawno-majątkowych i rejestrów dóbr znajdujących się w zasobach pruskich archiwów rodowych (do 1568 r.). Natomiast dr Janusz Bonczkowski (Archiwum Państwowe w Toruniu) scharakteryzował zarządzanie majątkiem gminy miejskiej na przykładzie małych miast Prus Królewskich w XVI w. O kulturze archiwalnej nowożytnych klasztorów żeńskich w Polsce (rekonesans badawczy) opowiedziała dr hab. Halina Dudała, prof. UP (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie). Doktor hab. Wiesław Nowosad, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), omówił wstępne wyniki badań dotyczących XVI-wiecznych kancelarii i archiwów Prus Królewskich. Panel zwińczyło wystąpienie dr. hab. Pawła Guta, prof. US, pt. „Czy zespół Kapituła Katedralna w Kamieniu Pomorskim w zasobie

Archiwum Państwowego w Szczecinie jest kamieńskim archiwum kapitulnym? Z dziejów archiwotwórczych zespołu”. Funkcję moderatorów pełnili: dr Hadrian Ciechanowski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), dr hab. Waldemar Chorańczewski, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu).

Panel dyskusyjny „Odkrycie grobu Mikołaja Kopernika – fakt medialny czy fakt naukowy?” poprzedził referat wprowadzający prof. dr. hab. Michała Kokowskiego (Instytut Historii Nauki PAN w Warszawie) pt. „Ocena odkrycia grobu Kopernika jako problematyki naukowej i medialnej: analiza argumentacji naukowej i jej implikacje”. Referent pełnił także funkcję moderatora. W dyskusji udział wzięli: prof. dr hab. Krzysztof Mikulski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), dr hab. Tomasz Kozłowski, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), dr Jerzy Sikorski (Olsztyn).

Ostatni panel w ramach sekcji biograficznej – „Different faces of Nicolaus Copernicus (On the creation)” – odbył się w języku angielskim pod przewodnictwem prof. dr. hab. Michała Kokowskiego (Instytut Historii Nauki PAN w Warszawie), który jako pierwszy wygłosił referat pt. „Why Nicolaus Copernicus? His different faces: Research hermeneutics, facts, interpretations, narratives, history”. Następnie prof. dr Matjaž Vesel (Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Ljubljana) przedstawił Kopernika w ujęciu filozoficznym („Copernicus: Platonist astronomer-philosopher”), a Dava Sobel (USA) ukazała astronoma w kontekście literackim – „Copernicus as dramatis persona”.

Sekcja muzealno-konserwatorska, moderowana przez dyrektora Muzeum Warmii i Mazur Piotra Żuchowskiego, koncentrowała się wokół miejsc związanych z Mikołajem Kopernikiem. Rozważania dr. Macieja Kluzy (Uniwersytet Jagielloński) dotyczyły Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego. Doktor inż. Wojciech Wólkowski (Politechnika Warszawska) scharakteryzował Lidzbark Warmiński w czasach Kopernika. Magister Andrzej Rzempełuch (Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie) przybliżył dzieje zamku w Olsztynie. Prelegenci nie pominęli także kwestii prowadzonych prac konserwatorskich. Magister Jagoda Semków (Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku) omówiła postępy prac konserwatorskich we Fromborku przy zabytkach związanych z osobą Mikołaja Kopernika, natomiast

dr Marek Rubnikowicz (Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu) zaprezentował Muzeum Mikołaja Kopernika w Toruniu, uwzględniając kreacje konserwatorskie, a także koncepcje wystawy. Giangiacomo Gandolfi (INAF Osservatorio Astronomico di Roma) przedstawił dziedzictwo i stan badań Obserwatorium Astronomicznego w Rzymie – „The Copernican and Astronomical Museum of the INAF-Astronomical Observatory of Rome: Heritage and research”. Książd dr Jacek Wojtkowski omówił prace konserwatorskie zespołu katedralnego we Fromborku prowadzone w latach 2010–2023. Zwrócono także uwagę na wydarzenia rocznicowe związane z Mikołajem Kopernikiem organizowane przez emigrację polską – tym zagadnieniem zajął się dr hab. Mirosław Supruniuk, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). Magister Marta Kłak-Ambrożkiewicz (Muzeum Narodowe w Krakowie) w swym referacie pt. „Czas rozbudzić ducha Koperników i Śniadeckich” pochyliła się nad wizerunkami wielkiego astronoma tworzonymi przez Jana Matejkę.

Wydarzenia wieńczące drugi dzień olsztyńskiej części Światowego Kongresu Kopernikańskiego odbywały się w Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Dyrektor Muzeum Piotr Żuchowski oprowadził uczestników po olsztyńskim zamku, przedstawił słynną tablicę astronomiczną autorstwa Kopernika, a także wystawę „Copernici tempus et studium”. Kolejnym punktem wieczoru był koncert zespołu wokalnego ProForma, który spotkał się z wielkim uznaniem publiczności. Na zakończenie przygotowano pokaz wypalania w piecu raku form ceramicznych.

Trzeci dzień Kongresu stanowił doskonałą okazję do poznania miejsc na Warmii związanych z Mikołajem Kopernikiem. Organizatorzy zaproponowali prelegentom wycieczkę Szlakiem Kopernikowskim. Pierwszym punktem programu były obrady na Zamku Biskupów Warmińskich w Lidzbarku Warmińskim. W panelu „Mikołaj Kopernik w Lidzbarku Warmińskim – młodość i praca”, moderowanym przez mgr Małgorzatę Jackiewicz-Garniec (Muzeum Warmii i Mazur – Lidzbark Warmiński), uczestniczyli: prof. dr hab. Krzysztof Mikulski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), dr Leszek Satora (Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie), dr Jerzy Sikorski (Olsztyn), dr Jacek Szubiakowski (Olsztyńskie Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne), dr hab. Adam Szweda, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu).

W drugim panelu „Mikołaj Kopernik jako prawnik”, moderowanym przez dr. hab. Jarosława Dobkowskiego, prof. UWM (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), głos zabrali: prof. dr hab. Franciszek Jakub Longchamps de Bérier (Uniwersytet Jagielloński), prof. dr hab. Bronisław Sitek (Uniwersytet SWPS w Warszawie), dr hab. Magdalena Sitek, prof. WSGE (WSGE w Józefowie).

Następnie uczestnicy udali się do Muzeum Pomnika Historii Frombork (Zespół Katedralny). Po zwiedzaniu kompleksu odbył się koncert organowy w bazylice archikatedralnej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Andrzeja.

Ostatni dzień olsztyńskiej części Światowego Kongresu Kopernikańskiego otworzył panel dyskusyjny „Różne oblicza Mikołaja Kopernika”, moderowany przez prof. dr. hab. Michała Kokowskiego (Instytut Historii Nauki PAN w Warszawie). W debacie udział wzięli: prof. dr hab. Mirosław Bochenek (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), prof. dr hab. Marian Chachaj (Lublin), ks. dr Tomasz Garwoliński (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), dr Piotr Łopuszański, prof. dr hab. Janusz Małek (Toruń), prof. dr hab. Krzysztof Mikulski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), dr Jerzy Sikorski (Olsztyn), dr Wojciech Krzysztof Szalkiewicz (Olsztyn), dr Jacek Szubiakowski (Olsztyńskie Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne).

Podczas sesji plenarnej wykład pt. „Warmia w czasach Mikołaja Kopernika” wygłosił prof. dr hab. Stanisław Achremczyk (Olsztyn). Po podsumowaniu obrad dokonano uroczystego zamknięcia olsztyńskiej części Światowego Kongresu Kopernikańskiego, które uświetnił koncert Orkiestry Akademickiej UWM oraz Studia Wokalnego UWM.

Ostatnim punktem olsztyńskich obchodów urodzin wielkiego astronoma stał się Festiwal Kopernikański. Wydarzenie było skierowane nie tylko do uczestników Kongresu, ale także do mieszkańców Olsztyna, z uwzględnieniem dzieci i młodzieży. W ramach Festiwalu pracownicy Centrum Nauki Kopernik przygotowali pokazy doświadczeń naukowych. Odbył się także koncert zespołu Czarek Makiewicz i Koltersi. Wyjątkową atrakcją, zwłaszcza dla najmłodszych, okazały się balony z Grudziądzkiego Klubu Balonowego. Można było także zrelaksować się przy grillu nad Jeziorem

Kortowskim, stanowiącym wizytówkę Kortowa – kampusu akademickiego UWM.

Olsztyńska część Światowego Kongresu Kopernikańskiego stanowiła okazję do zaakcentowania obecności i działalności Mikołaja Kopernika na Warmii. Udział badaczy reprezentujących różne ośrodki naukowe zapewnił wysoki poziom merytoryczny dyskusji, która przybrała charakter interdyscyplinarny. Kongres zaowocował nawiązaniem współpracy naukowej, a także przyczynił się do integracji środowisk prowadzących badania nad życiem i działalnością Mikołaja Kopernika.

Elżbieta Klimus (Olsztyn)

ORCID: 0000-0001-5961-2050